

Världens snällaste kapitalister

En rapport om svensk sjukvård från Vänsterpartiet i Stockholms läns landsting

Vänsterpartiet Storstockholm
Tryckt hos Katarina Tryck
Stockholm 2010

Världens snällaste kapitalister

Den privata vården i Sverige domineras av några få stora företagskoncerner, varav alla utom ett ägs av så kallade riskkapitalbolag.

Från borgerliga debattörer låter det ibland som att privata vårdföretag drivs av en ren medmänsklighet. Det har inte hindrat dem från att gå med rejäla vinster. Tittar man närmare på företagets redovisning ser man dessutom att det mesta av vinsterna flyttas till skatteparadis, genom fiffiga företagsstrukturer och lån inom företagen. Detta handlar om stora företag med lågt eller inget intresse av vår välfärd.

Birgitta Sevefjord

Birgitta Sevefjord

Gruppledare för Vänsterpartiet i Stockholms läns landsting

Världens snällaste kapitalister

1. Vinsten med vård	5
2. Pengarnas väg	6
3. Myten om återinvesteringar	7
4. Riskkapitalism	8
5. Risk för vem?	9
6. Skatteplanering	11
7. Den olämpliga välfärden	14
Källor	16

1. Vinsten med vård

Fem av de sex största vård- och omsorgskoncernerna i Sverige ägs och styrs idag av riskkapitalbolag. Undantaget är Praktikertjänst som är en form av kooperativ, som ägs av läkare och tandläkare och drivs i vinstsyfte. Av de fem koncerner som ägs av riskkapitalbolag är tre verksamma inom den vård som finansieras genom skatt av Sveriges landsting: Carema (ägs av Triton), Capio (ägs av Nordic Capital och Apax genom Opica) och Aleris (ägs av EQT). Dessa tre och Praktikertjänst står för strax över hälften av all privat skattefinansierad vård i Sverige. Dessa företag går med mycket stora vinster. **Fast begreppet vinst är egentligen missvisande i detta sammanhang. Både konsumtion och produktion styrs av politiska beslut och 99 % av all privat sjukvård i Sverige finansieras genom skatter. De privata vårdföretagens ”vinster” är skattepengar som ska gå till vård men som samhället istället låter företag ge till sina ägare.**

Vinsten är det överskott som bli kvar när kostnader dragits från intäkterna. Den intressanta siffran är det som i redovisningssammanhang kallas rörelseresultat. Detta visar hur mycket skattepengar som går till ägare och privata investerare efter kostnader för löpande verksamhet och avskrivningskostnader för investeringar.

Exakt hur stora vinster alla privata vårdföretag i Sverige gör är svårt att säga. Olika studier kommer fram till olika resultat. Tidningen Dagens Nyheter menade i en artikel hösten 2009 att de största vårdföretagen tog ut vinster på 3 miljarder under 2008. Organisationen Vårdföretagarna menar att vinsterna ligger strax under 1 miljard för hela den privata vårdsektorn. 1 miljard motsvarar kostnaden för att anställa 4300 sjuksköterskor i offentlig sektor i ett år.

Totalt köpte Stockholms läns landsting (SLL) vård från privata vinstdrivande företag för 12,4 miljarder år 2009. 2008 hade de stora vårdkoncernerna en vinstmarginal på 7,45 procent på sin verksamhet i hela Sverige. Om detsamma gäller för alla kommersiella vårdproducenter inom SLL innebär det att 925 miljoner av Stockholms läns skattepengar försvann till vinster 2009.

2. Pengarnas väg

Rörelsevinsterna skickas sedan vidare till andra bolag i koncernen i form av så kallade koncernbidrag. Koncernbidrag kallas de aktieutdelningar som görs inom samma företagskoncern. I slutändan är det alltid moderbolaget som får dessa pengar - det vill säga det holdingbolag som finns överst i koncernhierarkin.

Vi tar Caremas vårdcentral i Gubbängen som exempel:

1. 2008 hade vårdcentralen en omsättning på 29,5 miljoner kr. Detta är alltså det som Carema får av SLL. Kostnaderna

var totalt 21,8 miljoner. Det som blir över är rörelsevin-
sten: 7,8 miljoner. Hela denna vinst skickades som kon-
cernbidrag till vårdcentralens ägare, nämligen:

2. Carema Primärvård AB fick totalt 53 miljoner från alla sina kommissionärsföretag (vårdcentralerna som drivs av olika dotterbolag) och skickade i sin tur ett koncernbidrag till Carema Sjukvård AB på 55,5 miljoner. Den högre siffran beror på att vissa vårdcentraler drivs direkt av Carema Primärvård AB.
3. Carema Sjukvård AB fick totalt 116,5 miljoner från sina kommissionärer, och skickade 108 miljoner vidare till sin ägare:
4. Carema Vård och Omsorg AB, fick sammanlagt 345 miljoner i koncernbidrag från sina kommissionärer. 335 miljoner lämnades som koncernbidrag till moderbolaget för koncernen:
5. Ambea AB. Så går det till i samtliga Caremas verksamheter liksom inom de andra vårdkoncernerna.

Faktum är att koncernbidragen många gånger är högre än rörelsevin-
sten. 2008 var de samlade koncernbidragen från de verksamheter som de stora vårdkoncernerna driver i Stock-
holm 5,6 procent högre än den sammanlagda rörelsevin-
sten. Vad detta beror på vet endast bolagen själva. Det kan tänkas
att de får in mer pengar i vinst än vad de redovisar i årsredo-
visningarna. När vinsterna väl har nått moderbolaget används
en del av dem till att betala räntor på de aktieägarlån som
koncernernas ägare tagit för att köpa upp koncernerna (se vi-
dare nedan). Men vad används resten till?

3. Myten om återinvesteringar

Det hävdas ofta att vinsterna inom de privata välfärdsföretagen behövs för att verksamheten ska kunna utvecklas genom investeringar i själva verksamheten. Detta är helt enkelt inte sant. När vi ovan jämförde rörelseresultat har vi räknat med kostnaderna för investeringar. Dels i form av direkta kostnader för sådant som personalutveckling men även för avskrivningar på investeringar som löper över flera år, som lokaler etc. Men i företagens egen redovisning innebär begreppet ”investeringar” även sådant som inte direkt berör företagets dagliga verksamhet. En betydande del av den årliga vinst som moderbolaget får används istället till att köpa upp andra företag och verksamheter. Detta beteende kan även jämföras med de riskkapitalbolag som äger de största vård- och omsorgskoncernerna.

4. Riskkapitalism

Med riskkapitalbranschen beskrivs här vad som på engelska brukar kallas ”venture capital”. Detta är alltså inte en generell beskrivning av fenomenet riskkapital i sig. Ett riskkapitalbolag är inte ett reguljärt företag utan kan mer beskrivas som en samling fonder, förvaltnings- och managementbolag som alla går under ett och samma namn, såsom Nordic Capital. Riskkapitalbolag styrs med en reguljär företagsledning och investerar i andra företag, framförallt genom att köpa upp

dem, strukturera om deras verksamheter, och sälja företagen vidare till ett förhoppningsvis högre pris.

Flera av de idag stora svenska riskkapitalbolagen har startats under de senaste 10-30 åren. Många av grundarna kontrollerar fortfarande verksamheten, även om det exakta ägarskapet och fördelningen av deras vinster är höljt i dunkel. År 2007 ägde de 30 största svenska riskkapitalbolagen 350 företag. Av de nära 500 apotek som regeringen privatiserade hösten 2009 köptes nästan alla av riskkapitalbolagen Altor, Segulah och Priveq. Riskkapitalbolag äger även verksamheter inom kollektivtrafik, skola och läkemedelsföretag.

Grunden i riskkapitalbranschen är bolagens fonder. I dessa fonder satsar investerare och sparare pengar. Spararna och investerarna kan bestå av banker, pensionsfonder, privatpersoner etc. Fonderna investerar i sin tur i andra företag. Den investeringsstrategi som dominerar bland riskkapitalbolagen är det som kallas "buyout": att köpa upp andra företag. Buyout-investeringar sker oftast i halvstora och större företag som har funnits ett tag. För denna typ av investeringar är riskerna inte lika stora som när man investerar i mer nystartade företag, varför ordet "risk" ger delvis fel associationer. Tanken med uppköpet är att strukturera om och utveckla de köpta företagen, få dessa att öka i värde, sälja till ett högre pris och på så sätt göra vinst. Normalt ägs ett uppköpt företag i 3-4 år innan det säljs vidare. När ett riskkapitalbolag köper ett företag tar de nya ägarna ofta kontroll över det köpta företaget och tillsätter en ny styrelse för att på så sätt påskynda förändringar. Formellt ägs företagen av riskkapitalbolagets fond, vanligtvis via ett holdingbolag registrerat i Luxemburg.

5. Risk för vem?

Med riskabla investeringar brukar man förutom nystartade företag även syfta på nya branscher som är känsliga för konjunktursvängningar. Men den skattefinansierade vården, skolan och omsorgen är varken eller. Här är riskerna avsevärt lägre än i många andra branscher. Dels är de inte särskilt känsliga för konjunktursvängningar. Även om landsting och kommuner drar ned på personal när konjunkturen viker är utvecklingen betydligt mer stabil här än i många privata sektorer. Därtill är produktpriserna kraftigt subventionerade, eftersom 99 procent av den privata vården finansieras via skatt. **Därför kan man säga att skattebetalare och myndigheter mer eller mindre garanterar de privata ägarnas vinster i dessa branscher. Detta är troligen en stor förklaring till varför avkastningen på investeringar i privata välfärdsföretag också är bland de högsta i hela näringslivet (se SCB-artikel i källorna).**

Riskbegreppet är även felaktigt av andra skäl. När riskkapitalbolag köper upp andra företag finansieras i regel dessa köp endast delvis av bolagsföretagens egna pengar: 20-25 procent av köpesumman. Den största delen, vanligtvis 75-80 procent av köpet, består istället av lån från banker och finansinstitut. Tillgångarna i det uppköpta företaget fungerar som säkerhet. Om riskkapitalisterna inte skulle ha råd att betala tillbaka lånet så tar banken över företaget (eller dess konkursbo). **Detta medför även en risk för den vårdenhet som riskkapitalisterna köpt upp. Vid problem övergår ansvaret för verksamheten till en bank el dyl som egentligen inte har intresse av själva vården.**

Riskkapitalbolagen gör vinst främst på två sätt: De tar ut en årlig förvaltningsavgift av dem som placerar och sparar sina pengar i bolagets fonder, ofta 1,5 - 3,5 procent. Dessutom plockar de hem en stor del av den vinst de lyckas göra på att köpa och sälja andra företag. När uppköpta företag säljs vidare går 80 procent av försäljningsvinsten till fonden och dess placerare. Men med tanke på vinstnivåerna är aktieutdelningarna blygsamma i riskkapitalbolag. I regel går hela 20 procent till själva riskkapitalbolaget och dess ägare.

Förr eller senare hamnar vinsten alltid hos ägarna: de affärsmän som styr riskkapitalbolagen och de som placerat pengar i riskkapitalbolagens fonder. Genom såväl konkreta investeringar i verksamheten som genom uppköp av mindre aktörer växer koncernen, med följderna att värdet på koncernen hela tiden ökar. Man kan se det som att vinsten lagras i koncernen. När koncernen väl säljs vidare kan ägarna plocka ut den ansamlade vinsten i form av en slutlig reavinst.

6. Skatteplanering

Skatteparadis betecknar länder och stater med mycket låga eller inga skatter alls, framförallt på kapital. Skatteparadis ställer i regel inte heller samma krav på redovisning som det görs i många andra länder. **Nästan alla större riskkapitalbolag använder sig av skatteparadis.** De fyra största svenska riskkapitalbolagen använder sig till exempel av Jersey (bolagen Nordic Capital, IK och Triton) och Guernsey (EQT). Organisationen Tax Justice Network menar att det är två saker som gör

skatteparadisen attraktiva för riskkapitalbolag: låga skatter och sekretess. Eftersom bolagsfonderna dessutom gör affärer och vinster utanför skatteparadisen är de befriade från de låga skatter som skatteparadisen själva tar ut. Skatteparadisens sekretessregler medför även att skattemyndigheter i andra länder inte har någon insyn i de bolag, fonder och bankkonton som finns registrerade där. Den svenska skattemyndigheten kan därför inte kontrollera vad företag och fonder som finns registrerade i skatteparadisen har för sig - även om myndigheten misstänker att dessa företag borde betala skatt i Sverige för den verksamhet de bedriver och gör vinst på här.

Riskkapitalbolagen får som sagt intäkter på flera sätt. Dels genom avgifterna på de pengar som placeras i företagens fonder men framförallt genom de vinster bolagen lyckas göra på att sälja vidare företag som tidigare köpts upp. Om bolagsledningen vill ta ut pengar ur det uppköpta företaget innan vidareförsäljning finns det även andra metoder: 1) aktieutdelningar; 2) lånefinansierad utdelning, där aktieutdelningen görs på lånade pengar; 3) aktieägarlån till företag som riskkapitalbolaget äger.

Aktieägarlån innebär i det här fallet att riskkapitalbolaget ger ett stort lån till ett företag som bolaget själv äger, och tar sedan ut en hög ränta för detta. I svensk skattelagstiftning är räntan avdragsgill, vilket sänker företagets skattekostnader. Att räntekostnaderna är avdragsgilla är förståeligt i normala företag där lån finansierar investeringar i nya maskiner eller annan utveckling av verksamheten. Men den här typen av lån skapas enbart för att köpa upp andra företag. Om ägarna skulle vilja skjuta till pengar från ett bolag inom koncernen till ett annat hade de lika gärna kunnat öka aktiekapitalet. Men genom att

istället ge ett aktieägarlån skapas ett underskott i redovisningen som sänker företagets skattekostnader.

Aktieägarlån används flitigt bland riskkapitalbolagen. IK Investment Partners aktieägarlån till Attendo låg 2008 på 3,3 miljarder, med en räntekostnad på hela 291 miljoner. Nordic Capitals lån till Capio var 3,6 miljarder, med ränta 387 miljoner. I bägge fallen plussas räntan på skulden. När riskkapitalbolagen säljer koncernerna plockar de hem både försäljningsvinsten och den lagrade räntan på aktieägarlånet. Vad som är viktigt i sammanhanget är att aktieägarlånet i praktiken funkar som aktier och kan ”konverteras” till aktier, som det står i Capios årsredovisning. 75-80 procent av riskkapitalbolagens köp av andra företag finansieras som sagt av lån från banker och finansinstitut. Även dessa räntekostnader har bolagen rätt att göra avdrag på skattekostnaderna för.

När aktierna i ett bolag säljs betalar ägaren normalt reavinstskatt på försäljningsvinsten. Men eftersom riskkapitalbolagen utnyttjar skatteparadis betalar de inte heller någon sådan. De riskkapitalbolag som äger de svenska vårdkoncernerna ägs i många fall av svenska affärsmän. 2007 gjorde tidningen Veckans Affärer en kartläggning av vad dessa ledande riskkapitalister har tjänat genom åren. Enligt denna beräkning har enbart de köp och försäljningar av 102 olika företag som de fyra största riskkapitalbolagen i Sverige genomfört sedan 1989, skapat vinster på ca 150 miljarder kr. Av detta beräknas drygt 30 miljarder kr ha gått till de ledande affärsmännen medan resten har gått till dem som har placerat pengar i deras fonder. Sex av dessa ägare beräknas ha gjort en vinst på 9,2 miljarder men 2006 deklarerade de endast en förmögenhet på en halv miljard. Vart resten av pengarna har tagit vägen är oklart.

Den här typen av skatteplanering och ren skatteflykt bland riskkapitalbolagen ger även avtryck i de företag bolagen köper upp. Skatteverket vittnar om att skatteinbetalningarna från företag i allmänhet som köpts upp av riskkapitalbolag minskar kraftigt efter att de blivit uppköpta. Detta syns även tydligt i de stora vårdkoncernerna. 2005 betalade Capio-koncernen 116 miljoner kronor i skatt. Därefter köptes företaget av riskkapitalbolaget Nordic Capital. 2008 gjorde Capio en rörelsevinst på 254 miljoner på sin svenska verksamhet men betalade ingen bolagsskatt alls (vilken ska betalas på vinsten). Detta eftersom Nordic Capital tog ett stort banklån för att köpa upp Capio. Skulden för lånet lades på Capios moderbolag, som därmed fick höga räntekostnader. Nordic Capital har även gett Capio ett aktieägarlån med höga räntekostnader, vilket sänker Capios skattekostnader ytterligare.

7. Den olämpliga välfärden

Riskkapitalbolagen är olämpliga i välfärden av flera skäl:

- Det är ytterst moraliskt tvivelaktigt att skicka så mycket skattepengar till en verksamhet som är så öppet ointresserad av att själv betala skatt.
- Det är även problematiskt att den privata vårdmarknaden till över hälften består av företag som har så korta tidsperspektiv. Vården, skolan och omsorgen bygger på långsiktiga perspektiv som får följdverkningar både för individer

och samhälle lång tid framåt. Det finns ett stort värde i att jag kan lita på att min lokala doktor finns kvar även om 3 månader. Men riskerna läggs på själva verksamheten och inte på de privata investerarna som man skulle kunna tro. I förlängningen är detta självfallet en risk som skattebetalarna får bära, vilket har visat sig upprepade gånger när privata företag helt plötsligt bestämmer sig för att en vårdcentral inte ger tillräckligt med vinst och lägger ned verksamheten.

- De korta perspektiven är även problematiska för välfärds-samhället i stort. En viktig källa till vinst för riskkapitalbolagen är att få de företag de köper att växa. Detta kan göras på flera sätt. Omsättningen kan öka genom uppköp, vilket är mycket typiskt för riskkapitalbolag. Detta ökar i sin tur koncentrationen på marknaden där det blir allt mer av oligopol. Ett annat naturligt sätt att öka omsättningen är att öka försäljningen av företagets produkter – alltså vården. Detta kan låta bra på ytan. Men alla jämförelser visar tydligt att det inte finns några raka samband mellan hur mycket pengar ett samhälle spenderar på sjukvård och hur nöjda eller friska patienterna är. På samma sätt är ett ökat antal läkarbesök ingen garanti för att befolkningen blir friskare. Det centrala är att vårdens resurser fördelas och används på ett klokt sätt i hela samhället. Med vinst-sugna privata investerare inom sjukvården ökar risken för dåliga prioriteringar. Vinster och omsättning ökar, liksom orättvisor och ineffektivitet.

Källor

Alt (2010) , nr 9-10/2010

Aronsson, C. (2007) ”Med skattesmitning som affärsidé” i *Veckans Affärer*, nr 11

EVCA (2006) *Private Equity Fund Structures in Europe*

ITUC (2007) *Where the house always wins: Private equity, Hedge Funds and the new Casino Capitalism*

Riksbanken (2005) *Riskkapitalbolagen i Sverige*

SCB (2009) *God avkastning för privata företag inom vård, skola och omsorg*

Hälso- och sjukvårdsnämnden i Stockholms läns landsting

Svenska Riskkapitalföreningen (2009) *Introduktion till den svenska PE-branchen*

Tax Justice Network (2007) *Identifying Tax Havens*

Årsredovisningar för respektive företag

Detta är en av sammanlagt tre rapporter om sjukvård från Vänsterpartiet i Stockholms läns landsting som presenteras under sommaren 2010.

www.stockholm.vansterpartiet.se
vansterpartiet@politik.sll.se